

Dendrobium hookerianum Lindley 1858

Đầu tháng 12-2011, anh Nguyễn Phong, Câu lạc Bộ Hoa Lan Hà Nội có gửi chúng tôi bức điện thư và hình ảnh của cây lan như sau.

Chào Bác !

Cho cháu gửi lời hỏi thăm sức khỏe của bác và toàn thể gia đình !

Hôm nay cháu vào xem trang Hoalanviet nam mục Dendrobium mà bác đang hoàn chỉnh lại, tại vắn H cháu không thấy bác đề cập đến một cây là cây Dendrobium hookerianum.

Cháu mô tả qua để bác biết :Cây thân đốt, mọc thành bụi rủ xuống, thân dài từ 1m đến 2m và phát triển liên tục trong nhiều năm, thân trưởng thành trong 1 năm ra hoa xong sang năm tới lại tiếp tục phát triển dài ra và ra hoa tiếp(những loại dendrobium khác thường thân chỉ phát triển trong 1 năm rồi ra thân mới).Hoa màu vàng, lưỡi có tua và trong họng có tia màu nâu đỏ, to khoảng 3 cm, mọc thành chùm từ 7 đến 12 bông và khi ra hoa thì từ 5 đến 10 chùm hoa trên một thân trưởng thành và ra hoa nhiều lần trên thân trưởng thành. Mùa ra hoa vào tháng 3 - 4 hàng năm. (Cháu gửi kèm mấy hình cây và hoa để bác tham khảo).Theo những thông tin mà cháu tìm hiểu thì không nhắc tới cây này có phân bố tại Việt nam, nhưng theo những gì cháu biết thì rất nhiều khả năng cây này có mọc tại rừng Việt nam vì cháu và những bạn chơi Lan ở Việt nam đã từng mua được cây này tại Sapa và sau này những người bán lan tại Sapa và Lai châu, Điện Biên có mang về bán rất nhiều. Vì vậy cháu muốn nhờ bác xem có thể kiểm tra lại thông tin về cây này để nếu đúng thì có thể bổ xung vào danh mục những cây lan Việt nam.

Cháu chào bác !

Cháu Nguyenphong !

Xem qua những hình ảnh và lời trong thư, chúng tôi thực là mừng rỡ vì Việt Nam lại có thêm một cây lan mới mặc dầu chưa được chính thức công nhận. Vội vàng cảm ơn anh Phong đã cho biết tin trên và hứa sẽ xem xét kỹ lưỡng.

Thực thà mà nói, tôi chưa hề nghe nói tới cây lan này bao giờ. Vì vậy việc đầu tiên là phải tìm hiểu rõ ràng về cây lan này ra sao.

Tuy đã được John Lindley công bố vào năm 1858 nhưng không thấy sách vở nào nói đến, ngay cả cuốn *Dendrobium and its Relatives* do Bill Lavarack, Wayne Harris và Geoff Stocker là đầy đủ nhất cũng không nói tới. Trên Internet tuy có, nhưng phần lớn cũng chỉ nằm trong danh sách các cây *Dendrobium* mà thôi. Tuy nhiên có 2 nơi đó là *orchidspecies.com* và *efloras.org*, mỗi nơi nói khác nhau đôi chút.

- Theo Orchid Species, cây lan *Dendrobium hookerianum* có tên đồng danh là *Callista hookeriana* (Lindl.) Kuntze 1891 và *Dendrobium chrysotis* Rehb.f. 1870. Cây lan này mọc tại Bangladesh, Assam, phía tây Hy Mã Lạp Sơn và Miến Điện. Thuộc loài Phong lan, thân cây tiếp tục mọc dài trong nhiều năm, lá xanh thẫm. Chùm hoa 9-12 chiếc mọc ở gần ngọn cây, dài 15 phân với 2-4 hoa, to 5-10 phân, thơm và nở vào mùa Hạ tới mùa Thu.
- Theo Efloras, cây *Dendrobium hookerianum* có đồng danh: *Callista hookeriana* (Lindley) Kuntze; *Dendrobium fimbriatum* Hooker var. *bimaculosum* Tang & F. T. Wang. Thân cây buông thõng dài từ 30-80 phân, thân to 4-7 ly, có nhiều đốt. Chùm hoa 1 hay nhiều hơn, dài 4-10 phân, hoa 2-7 chiếc. Lan mọc trên đá hay trên cây tại cao độ 1000-2600 th tại phía Đông Nam Xi Zang (Tây Tang), Tây Vân Nam và Đông Bắc Ấn Độ.

Hình ảnh những đóa hoa vàng trong hòng có chấm nâu tôi đã thấy ở đâu đó. Phải rồi, đó là những tấm ảnh của các anh Đình Văn Tuyên ở Lào Cai, Hà Khắc Hiếu, Tô Quang Hợp ở Điện Biên, Nguyễn Minh Đức, Chu Xuân Cảnh ở Hà Nội và Nông Văn Duy ở Đà Lạt nhưng mỗi cây mang một tên khác nhau.

Dendrobium chrysanthum
Ảnh: Đình Văn Tuyên

Dendrobium chrysanthum
Ảnh: Tô Quang Hợp

Dendrobium fimbriatum
Ảnh: Nông Văn Duy

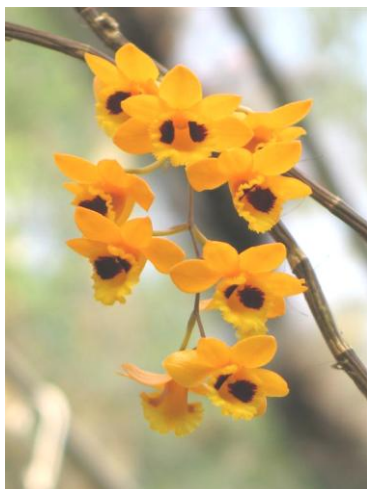
Dendrobium chrysanthum

Ảnh: Hà Khắc Hiếu

Dendrobium fimbriatum

Ảnh: Nguyễn Minh Đức

Dendrobium gibsonii

Ảnh: Nguyễn Minh Đức

Dendrobium hookerianum

Ảnh: Chu Xuân Cảnh

Nhìn sơ qua mấy bông hoa này trông na ná như nhau, nhưng xem kỹ chi tiết của thân cây, hoa lá, mùa hoa và đặc điểm mới thấy rõ sự khác biệt.

- Về thân cây, cả 4 cây thường dài từ 70 phân trở lên, nhưng khác biệt là cây *Den. fimbriatum* và *Den. gibsonii* thân thường lên thẳng còn 2 cây *Den. hookerianum* và *Den. chrysanthum* thân luôn luôn buông rũ xuống. Đặc biệt cây *Den. hookerianum* thân vẫn mọc dài ra liên tiếp trong nhiều năm.
- Về hoa, cây *Den. fimbriatum* không có đốm trong họng hoặc có đốm nhưng liền một vòng chứ tách rời 2 đốm như các cây kia.
- Hoa của cây *Den. chrysanthum* tuy trông giống như cây *Den. hookerianum* nhưng đầu cánh tròn và hoa của *Den. hookerianum* đầu cánh nhọn.

- Về chùm hoa, cây *Den. hookerianum* có chùm dài giống như cây *Den. fimbriatum* và *Den. gibsonii* nhưng 2 cây này hoa lại nở trên cành mọc từ năm ngoái đã trụi hết lá. *Den. chrysanthum* tuy hoa mọc ở cây còn xanh lá giống như *Den. hookerianum*, nhưng lại mọc ở các đốt 2-3 chiếc chứ không mọc thành chùm như *Den. hookerianum*.

Còn Việt Nam có cây này hay không? Theo anh Phong, những người bán lan tại Sa Pa và Lai Châu, Điện Biên có rất nhiều cây *Den. hookerianum*. Như vậy có thể là lan mọc ở các tỉnh Lai Châu, Điện Biên, Sa Pa hay là những người này đã mua về từ Trung Quốc hay từ Miến Điện qua ngã Lào?

Nếu thực cây lan *Den. hookerianum* có mọc tại Việt Nam, chẳng bao lâu sẽ có người tìm ra. Chúng ta có nhiều điều kiện hơn những nhà khảo sát ngoại quốc vì chúng ta biết rõ địa phương, mùa hoa nở hơn họ. Khi mùa hoa nở đã qua, rừng cây một màu xanh ngắt, tầm quan sát bị giới hạn, khó lòng phân biệt giữa lan với các cây khác. Hy vọng các bạn ở Điện Biên, Sa Pa hay Câu Lạc bộ Tràng An chẳng hạn thường hay tổ chức những chuyến tầm lan, ngoạn cảnh sẽ tìm ra được cây này.

Chúng tôi đã tham khảo ý kiến của một vài khoa học gia có nhiều chuyến khảo sát thực địa tại Việt Nam, nhưng chưa ai và có một tài liệu nào xác nhận việc cây lan này có mọc tại Việt Nam cả.

Một lần nữa xin cảm ơn anh Nguyễn Phong đã cho biết về cây *Dendrobium hookerianum* và cho tôi một cơ hội tìm hiểu về cây lan này.

1-2012